

Bebeğinizin Sağlığı İçin **Sakin Olun**

“Bebeğinizi severken veya sabrınız taşıp ona öfkelendiğinizde sakın sarsmayın”, “çocuğunuzu taşıırken, tutarken her zaman başına destek olun”. Uzmanların ailelere almalarını önerdiği bu tedbirlerin amacı sarsılmış bebek sendromunu önlemek ve aileleri bu konuda bilinçlendirmek. Sarsılmış bebek sendromu, özellikle 6 aydan küçük bebeklerde görülüyor ve kazalar dışında en çok yaralanmaya ve ölüme yol açan olayların başında geliyor. ABD’de, 2005 yılı verilerine göre her yıl 1200-1500 çocuğun sarsılmış bebek sendromuna maruz kaldığı, 300 çocuğun bu nedenle öldüğü belirtiliyor. Ağlaması susturulamayan bebeğin ebeveynleri tarafından hırsıyla sarsılması sonucu görülen sarsılmış bebek sendromu çocuk istismarı olarak değerlendiriliyor.

Anahtar Kavramlar

Subdural hematoma:

Subdural hematoma beyni çevreleyen katmanlar arasında, yani beynin dura denilen en üst katmanı ile bir sonraki katmanı olan araknoid arasında kan birikmesi sonucu gerçekleşir.

Subaraknoid hematoma:

Beyin zarının orta tabakası olan araknoid ile en iç tabakası olan piameter bölümleri arasında subaraknoid aralık, subaraknoid aralıkta da beyin omurilik sıvısı bulunur. Araknoid tabakası boyunca da beyine gelen atardamarlar yer alır. Bu atardamarların herhangi bir nedenle yırtılması sonucunda kanama olur, kan subaraknoid aralığa akar ve subaraknoid hemotoma denilen kanama meydana gelir.

Ağlamak bebeklerin ihtiyaçlarını ve isteklerini ifade edebildiği tek yol. Yeni bebek sahibi olmuş ebeveynler özellikle doğumdan sonraki ilk 3 ayda bebeğin gaz sancılarının olduğu ve ağlamalarının durmadığı, yorucu bir dönemden geçer. Uzmanlar bu dönemde bebeğin bakımını üstlenen kişilerin mutlaka sakın olmasını ve daima şükükanlılıklarını korumasını tavsiye ediyor. Bebeğin annesi, babası ya da bakıcısı bebeği susturamaz

ve yatıştırılmazsa zamanla sabırları tükenip öfkeleniyor ve kontrollerini kaybedebiliyorlar. Hele bir de ağlamakta olan bir çocuk veya bebek karşısında ne yapacaklarını bilemiyorlarsa, bebeği öne arkaya sallamaya yani sarsmaya başlıyorlar, kimi zaman o sarsma daha da ileri giderek fırlatma ile son bulabiliyor. Bebeğin çok hassas olan beyni sarsılma sırasında zedeleniyor, fırlatılırsa da aldığı darbe sarsma nedeniyle oluşan yaralanmayı daha da artırıyor.

Sarsılmış Bebek Sendromu

Özellikle bir yaşın altındaki çocukların kafaları vücutlarına göre daha büyüktür. Beyinleri gelişimini tamamlamamıştır ve boyun kasları zayıftır. Dolayısıyla başlarını kontrol etmekte zorlandıkları bu dönemde, beyin sarsılma sonucu kafatasının içerisinde öne arkaya hareket ederek çok ciddi hasar görebilir. Hatta beyin kanaması oluşarak bebeğin ölümüne bile yol açabilir. Bebeğin bakımını üstlenen kişi genellikle bebeği göğsünden, kollarından, omuzlarından ve nadiren de olsa bacaklarından tutar, bebeği kuvvetlice sarsar. Sarsma saniyede 2-4 kez, bazen de 5-20 kez olabilir. Bebeklerini sarsan bireylerin çoğu sarsmanın bebeğe vereceği zararın farkında olmuyor.

Sadece ağlayan bebek karşısında ne yapacaklarını bilemedikleri, çok öfkelendikleri ve bir anda kendilerini kaybettikleri için bebeklerini sarsıyorlar. Ancak sonuç bazen ölüm oluyor.

Sarsılmış bebek sendromu ağlaması susturulamayan bebeğin, bakımını üstlenmiş kişiler veya ebeveynler tarafından hırsla sarsılması sonucu görülen bir çocuk istismarı olarak da değerlendiriliyor. Sarsılmış bebek sendromunda üç tip ya-

ralanma söz konusu. Beynin içinde ya da çevresinde kanamaların görüldüğü subdural hematoma ve subaraknoid hematoma, gözün retinasında ya da gözün farklı tabakalarında görülen kanama ve beyin ödemi.

Bebekler anatomik ve fizyolojik özellikleri nedeniyle, sarsma sonucunda hasar meydana gelmesine açıktır. Boyun kasları yeterince gelişmemiş, sinir hücrelerinin etrafını koruyucu bir madde gibi saran miyelin kılıf gelişimini tamamlamamış, damar yapısı yeterince sağlamlaşmamış olan 1 yaş altı bir bebeğin beyini de henüz tam olarak gelişmemiştir ve yumuşaktır. Bu nedenle, başlarının ileri geri hareketlerle hızla sarsılması sonucu beyinleri çok ciddi hasar görebilir. Sarsma sırasında beyin "dura" denilen zarın ve kafatasının içinde hareket eder. Dura altı kanama olarak da bilinen subdural hemotoma, sarsılmış bebek sendromunda en sık rastlanan göstergelerden biridir. Sarsma sonucunda kafanın içinde kanamalar meydana gelir, sinir sisteminde kopmalar olur, göz içi kanamalar ortaya çıkar ve kemik kırıkları oluşabilir.

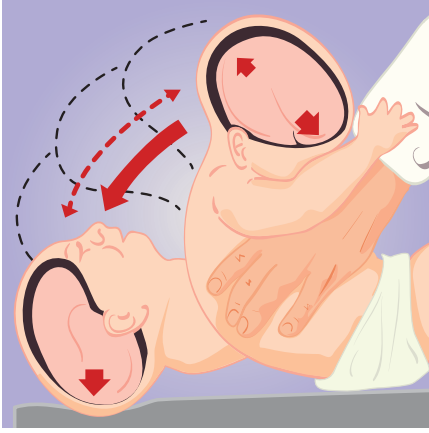
Sendrom Belirtileri Başka Çocuk Hastalıklarının Belirtileriyle Karıştırılabilir

Sarsılmış bebek sendromu belirtileri değişken olabiliyor. Sarsılmış bebek sendromu olan bebekler ya kafa içi basınç artışına bağlı olarak kasılmalarla ya koma haliyle ya da yaygın başka çocuk hastalıklarının belirtilerine benzer belirtilerle sağlık kuruluşuna götürülüyor. Sarsma öldürecek ya da nörolojik bulgular yaratacak kadar şiddetli olmadığında, bebekte günlerce veya haftalarca süren beslenme güçlüğü, kusma, uykuya eğilim ve huzursuzluk görülüyor. Bu belirtiler başka çocuk hastalıklarının belirtileriyle karıştırılabilir ve hafife alınabiliyor. Böyle durumlarda belirtiler gerçek neden bulununcaya kadar geçebiliyor. Bazı durumlarda ise bebeği sarsan bakıcı ya da ebeveyn bebeği bir sağlık kuruluşuna götürmek yerine, bilinç kaybının bir süre sonra düzeleceği beklentisiyle bebeği yatağına yatırıyor; işte bu

davranış erken tedavi şansını yok eden en büyük yanlış. Bebeğin kendi kendine iyileşeceği düşüncesiyle evde bekletilip daha sonra nöbet geçirirken veya koma halinde doktora getirilmesi ölüm riskini artırıyor. ABD'de yapılan bir araştırmaya göre, kaza dışı kafa yaralanması görülen 3 yaşın altındaki çocukların yaklaşık % 31'i doktora ilk götürüldüklerinde sarsılmış bebek sendromu teşhisi almıyorlar ve aynı çocukların % 28'i daha sonra tekrar aynı muameleye maruz kalıyor. Araştırmacılar, bu çocuklar doktora ilk götürüldüklerinde yaşadıkları sendrom fark edilmiş olsa, vakaların % 45'inin ölümle sonuçlanmasının önlenileceğini söylüyor.

Doktora başvurulduğunda, bebeğe bakan kişi genellikle bu durumu açıklayacak bilgi veremiyor; ya bebeği yatağında baygın bir şekilde bulduğunu söylüyor ya da canlandırmak için sarstığını ifade ediyor. Yataktan veya kanepeden düştüğü ya da oyun parkında bir kaza sonucu yaralandığı da söylenebilir. Aslından tam da bu hikâyelerin, doktorun istismardan şüphelenmesini sağlayacak birer ipucu olarak değerlendirilmesi gerekiyor. Tanı koymak için de tek bir doktorun muayenesi değil, farklı alanlarda uzman olan doktorların işbirliği gerekiyor. Sarsma hikâyesi genellikle tam ve doğru alınmadığı için tek bir doktorun muayenesinde sarsma sonucu oluşan hasarlar dikkatten kaçabiliyor. Örneğin tanıda göz bulguları önemli yer kapladığı için muayenenin hem deneyimli bir çocuk göz uzmanı hem de bir çocuk nöroloji uzmanı tarafından yapılması gerektiği düşünülüyor. Göz doktoru olmayan bir doktor tarafından yapılan göz muayenesinde % 13 yanlış sonuç alınabileceği belirtiliyor.

Teşhis konulurken, kaza dışı kafa travması olduğundan şüphe edilen tüm bebeklere ve çocuklara beyin görüntülenmesi yapılması gerekiyor. Bilgisayarlı tomografi (BT), beyindeki problemlerin saptanmasında hayli duyarlı bir yöntem. Manyetik rezonans görüntüleme de BT'yi tamamlayan, kanamayı, erken beyin ödemi ve beyindeki zedelenmeyi daha açık ve belirgin olarak gösteren diğer bir tanı yöntemi.

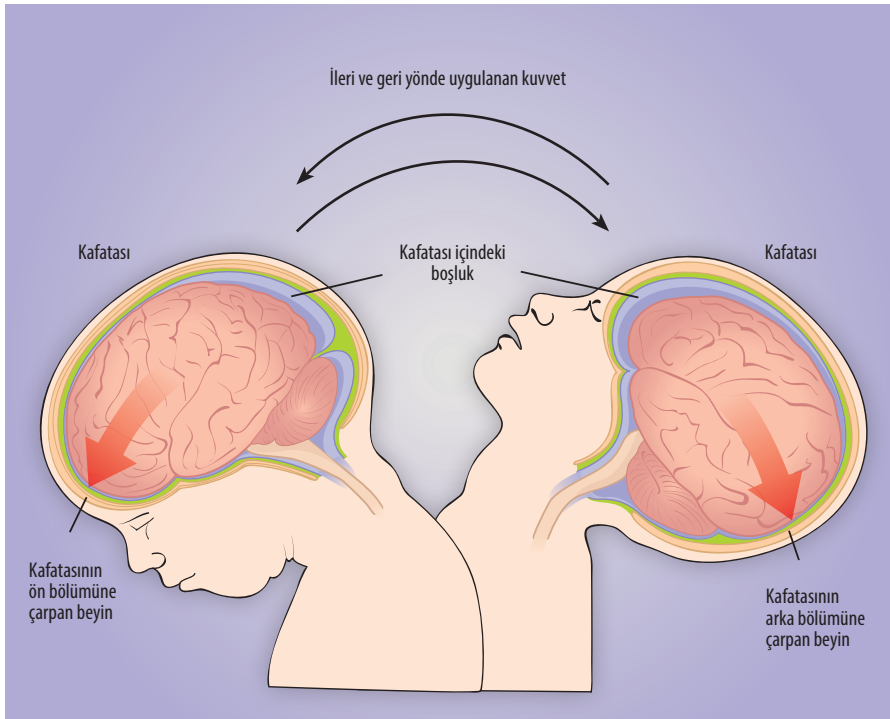
ABD'de Her Yıl 300 Bebek Ölüyor

Sarsılmış bebek sendromu çok önemli bir problem olmasına rağmen bu konuyla ilgili verilerin sağlıklı toplanamaması, gerçekleşme sıklığının belirlenmesini zorlaştırıyor. Sarsılmış bebek sendromunun doktorların aklına gelmemesi ve ölüm durumunda “kaza nedeniyle ölüm” raporu verilip otopsi yapılmaması verilerin yetersizliğinin nedenleri olarak sıralanıyor. 2005 yılı verilerine göre ABD’de her yıl 1200-1500 çocuğun sarsılmış bebek sendromuna maruz kaldığı ve 300 çocuğun bu nedenle öldüğü belirtiliyor.

Bu durumun önlenmesi için tüm dünyada önlemler alınıyor, eğitimler veriliyor. Sağlıklı veri elde edilmesi için doktor, sosyal hizmet uzmanı, hemşire, hâkim, savcı, çocuk gelişim uzmanı, psikolog, sosyolog gibi değişik meslek gruplarından uzmanların birlikte hareket etmeleri büyük önem taşıyor.

Birçok ebeveyn bebek beyninin hassas olduğunu bilmiyor, sarsmanın zararlarından habersiz. Doğum öncesi ve sonrası destek programları, çocuk gelişimi eğitimi, ev ziyaretleri, stresle baş etme eğitimi, bebeği sarsmayı tetikleyen kızgınlıkla ve bitkinlikle baş etme yollarının öğretilmesi koruma için önerilen yöntem-

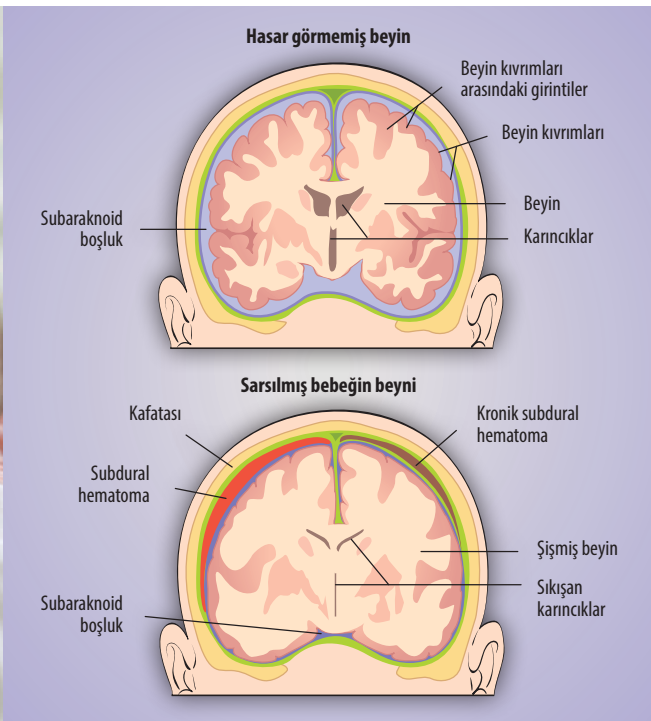
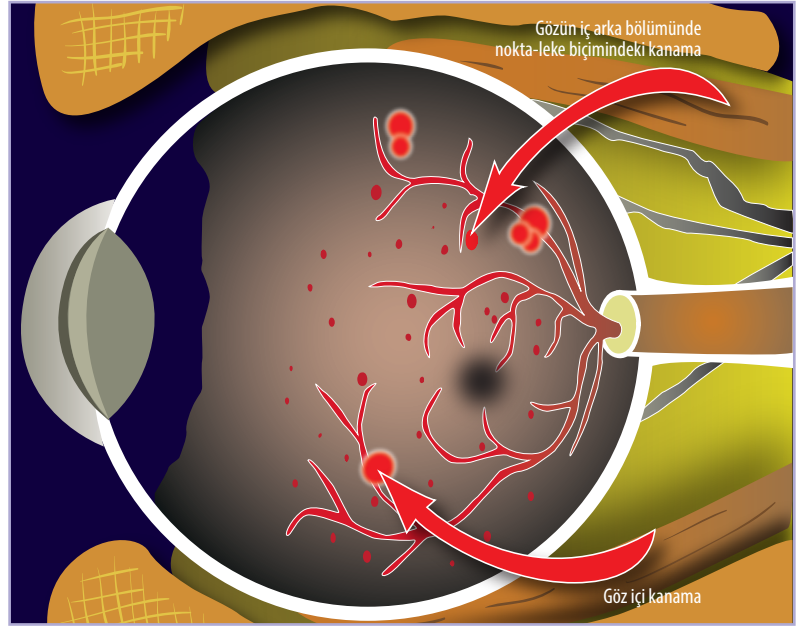
ler arasında. Uzmanlar bu konuda eğitimin gerekli olduğunu, hatta bu eğitimin doğumdan önce başlaması gerektiğini savunuyor. Bu nedenle ailelere özellikle çocuk ve aile hekimliği polikliniklerinde ağlayan bebek ile baş etme yöntemlerinin anlatılmasının son derece önemli olduğunu söylüyorlar. Sağlık çalışanlarının ebeveynlere hastanede doğum öncesi muayenelerde ve doğum sonrası taburcu olmadan önce, sarsılmış bebek sendromu hakkında bilgi vermesi şu anda gelişmiş ülkelerde kullanılan bir yöntem. Bebek ile ilgilenen herkese bebeklerin ağlamanın gelişimlerinin normal bir parçası olduğunu anlatmak, ağlayan bebekle baş etme ve onu sakinleştirme yöntemlerini öğretmek, sarsmanın zararları hakkında bilgi vermek, bu eğitimlerin önemli başlıkları arasında yer alıyor. Yurt dışında uygulanan koruma programlarında bebeklerin ağlama dönemleri, herhangi bir neden olmadan da ağlayabilecekleri, sakinleştirme yöntemleri, ebeveynlerde öfke kontrolü ile ilgili bilgi veren eğitim filmleri izletiliyor ve el ilanları dağıtılıyor. Bu eğitimlerin amacı ebeveynlere stresle baş etmeyi öğretmek, sarsmanın zararları hakkında eğitmek ve bilgi vermek olarak tanımlanmış.

Rocco Bettino / Photographer's Choice / Getty Images Türkiye

Türkiye'de çocuk istismarı özellikle son 10 yılda gündeme gelmiş, bu sorunun ciddi boyutlara ulaşmış olabileceği konusunda farkındalık oluşmaya başlamış. Çocuk sağlığı ve gelişimi konusunda son derece önem taşıyan bu konuda, ülkemizde hem gözden kaçan olguların tanınması için sağlık çalışanları eğitimlerinin yapılması ve veri toplanması, hem de topluma yönelik yaygın eğitim programlarıyla önleyici çalışmalar başlatılması gerekli görülüyor. Bu tür eğitimler sayesinde sarsılmış bebek sendromunun % 50 oranında azalacağı düşünülüyor.

Bu tür olgular ile karşılaşan ve istismardan şüphelenen sağlık çalışanlarının durumu derhal resmi makamlara (polis, savcılık veya sosyal hizmetler il müdürlüğü) bildirmek zorunda olduğunu buradan tekrar hatırlatmak istiyoruz. Çünkü Türk Ceza Kanunu'nun 280. maddesi sağlık çalışanlarına bu ihbarı zorunlu kılıyor. Çocuk istismarı olarak kabul edilen sarsılmış çocuk sendromunu önlemek için doktorlar başta olmak üzere emniyet görevlilerinin, sosyal hizmet uzmanlarının, adli tıp uzmanlarının yani konuyla ilgili tüm yetkililerin, bu konuda duyarlı davranarak üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerekiyor.

Çizimler: Rabia Alabay

Kaynaklar

Wellington, S. P., Matheus, S. S., Robson, L. O. A., Ferreira, D. A. A., Hamilton, M., Manoel, J. T., "Traumatic Brain Injury and Shaken Baby Syndrome", *Acta Medica Portuguesa*, Cilt 24, s. 805-808, 2011.
Heidi, M. A., Arnetta, W., Cindy, W., Mark, H. A., Ramesh, R., Jimmy, W.H., "Shaken Baby Syndrome", *Critical Care Nursing Clinics of North America*, Cilt 18, s.279-286, 2006.

Craig, S., *Shaken Baby Syndrome an Investigator's Manual*, Fraser Valley University, 2010.
Figen, Ş., Aysin, T. M., "Sarsılmış bebek sendromu ve önleme programları", *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, Cilt 47, s.152-158, 2012.
<http://www.dontshake.org/>